O‘QUVCHILARNI MILLIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI: FINLANDIYA VA O‘ZBEKISTON TAJRIBASI

Tursunboyeva Xushnozbegim Dilmurod qizi
Xalqaro Nordik Unoversiteti 2 -bosqich magistranti
E-mail: xushnozbegim200220@gmail.com

Received: 05.11.2025
Revised: 06.11.2025
Accepted: 07.11.2025

Kalit so‘zlar:
Milliy qadriyatlar, o‘quvchilar tarbiyasi, pedagogik asoslar.

Key words:
National values, student education, pedagogical foundations.

Ключевые слова:
Национальные ценности, воспитание учащихся, педагогические основы.

Annotatsiya. Ushbu tezisda o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik asoslari tadqiq qilinadi. Ishda Finlandiya ta’lim tizimi va O‘zbekiston maktablaridagi amaliyotlar solishtiriladi, milliy madaniyat va qadriyatlarni rivojlantirish bo‘yicha samarali pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Tezisda o‘quvchilarning ijtimoiy, madaniy va axloqiy rivojlanishida milliy qadriyatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritiladi.

Annotation. This thesis investigates the pedagogical foundations of educating students in the spirit of national values. The study compares the Finnish education system with practices in Uzbekistan, analyzing effective pedagogical approaches to foster national culture and values. The thesis highlights theoretical and practical aspects of shaping students’ social, cultural, and moral development through national values.

Аннотация. В данной диссертации исследуются педагогические основы воспитания учащихся в духе национальных ценностей. Рассматривается опыт системы образования Финляндии и практика школ Узбекистана, анализируются эффективные педагогические подходы к развитию национальной культуры и ценностей. В диссертации освещаются теоретические и практические аспекты формирования социального, культурного и нравственного развития учащихся через национальные ценности.

Kirish. O‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogika, balki ijtimoiy va madaniy rivojlanish nuqtai nazaridan ham dolzarb hisoblanadi. Milliy qadriyatlar – bu o‘quvchilarda vatanparvarlik, madaniy merosni hurmat qilish, axloqiy va ijtimoiy normalarga rioya qilish kabi fazilatlarni shakllantiruvchi muhim omildir. O‘zbekiston maktablarida milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan bo‘lib, bu yo‘nalishda samarali pedagogik metodlar va strategiyalar

ishlab chiqish zarurati mavjud. Shu bilan birga, Finlandiya ta’lim tizimi tajribasi o‘quvchilarda milliy qadriyatlarni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalarni qo‘llashda qimmatli manba sifatida e’tiborga loyiqdir. Finlandiya maktablarida tarbiyaviy jarayonlar individual yondashuv, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, bu o‘quvchilarning madaniy va axloqiy salohiyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli, ushbu tezisning asosiy maqsadi – o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik asoslarini aniqlash, O‘zbekiston va Finlandiya ta’lim tizimi tajribasini solishtirish va samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishdan iboratdir. Tadqiqot jarayonida o‘quvchilarning ijtimoiy, axloqiy va madaniy rivojlanishida milliy qadriyatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi, pedagogik jarayonlarda qo‘llanilayotgan metod va yondashuvlar o‘rganiladi, shuningdek, Finlandiya tajribasi asosida innovatsion va samarali pedagogik texnologiyalarni O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari aniqlanadi. Shu tarzda, kirish qismi o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning dolzarbligi, ilmiy va amaliy ahamiyati hamda tadqiqotning maqsadi va vazifalarini uzluksiz tarzda yoritadi.

Adabiyotlar tahlili. O‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi pedagogika va ta’lim nazariyasi sohasida uzoq yillardan beri tadqiq qilinib kelmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, milliy qadriyatlarni shakllantirish nafaqat o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va madaniy merosini saqlash nuqtai nazaridan ham muhimdir [1]. Milliy qadriyatlarni tarbiyalashda pedagogik yondashuvlar va metodlarning samarali qo‘llanilishi o‘quvchilarning axloqiy, ijtimoiy va madaniy salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi [2]. Shu bilan birga, pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Finlandiya ta’lim tizimida o‘quvchilarning milliy qadriyatlar asosida tarbiyasi individual yondashuv va interaktiv pedagogik texnologiyalar orqali amalga oshiriladi, bu esa o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi [3]. O‘zbekiston maktablarida esa milliy qadriyatlarni shakllantirish davlat dasturlari va ta’lim standartlari orqali amalga oshiriladi, biroq samaradorlikni oshirish uchun innovatsion metodlarni joriy etish zarurati mavjud [4]. Shu bois, pedagogik tadqiqotlar milliy qadriyatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlarini solishtirish, turli ta’lim tizimlaridagi tajribalarni o‘rganish va ularni O‘zbekiston sharoitida qo‘llashning samarali yo‘llarini aniqlash muhimligini ko‘rsatadi [5].

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotning materiali sifatida O‘zbekiston va Finlandiya ta’lim tizimlarida o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash bo‘yicha amaliyotlar va pedagogik tajribalar tanlandi. O‘zbekiston maktablarida milliy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan darslar, tarbiyaviy soatlar, ijtimoiy va madaniy loyihalar, shuningdek, davlat dasturlari va ta’lim standartlari tadqiqot materiali sifatida o‘rganildi. Finlandiya ta’lim tizimi misolida esa individual yondashuv, interaktiv pedagogik texnologiyalar, loyihaviy metodlar va kooperativ o‘qitish jarayonlari tahlil qilindi. Tadqiqotda metodologik vosita sifatida hujjatli tahlil, solishtirma tahlil, kuzatuv, so‘rovnoma va yarim tuzilgan intervyu metodlari qo‘llanildi. Hujjatli tahlil orqali maktablarning o‘quv rejasi va tarbiyaviy dasturlari,

shuningdek, pedagogik materiallar va media resurslar o‘rganildi. Kuzatuv va intervyular yordamida o‘quvchilarning milliy qadriyatlarni qabul qilish darajasi, pedagoglarning metodik yondashuvlari va darslar jarayonidagi amaliyot tahlil qilindi. Shuningdek, so‘rovnomalar orqali o‘quvchilarning milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalanishga bo‘lgan qiziqishlari, ijtimoiy faollik darajasi va pedagogik vositalardan foydalanish tajribasi aniqlangan. Tadqiqotning usullari kombinatsiyasi nazariy va amaliy materiallarni birlashtirishga, shuningdek, O‘zbekiston va Finlandiya pedagogik tajribalarini solishtirishga imkon yaratadi. Bu esa o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning samarali metod va yondashuvlarini aniqlash, pedagogik jarayonlarni optimallashtirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

1-Jadval. O‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirishdagi asosiy pedagogik metodlar

Pedagogik metod	Maqsad	Samaradorlik darajasi (%)
Tarbiyaviy soatlar	Axloqiy va madaniy qadriyatlarni rivojlantirish	80
Loyihaviy ishlar	Ijtimoiy faollik va ijodiy salohiyatni oshirish	85
Interaktiv darslar	Tanqidiy fikrlash va o‘zaro muloqotni rivojlantirish	90
Madaniy tadbirlar	Milliy madaniyat va an’analarni targ‘ib qilish	75

Ushbu jadval o‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida qo‘llanilayotgan asosiy pedagogik metodlarni ko‘rsatadi. Interaktiv darslar va loyihaviy ishlar eng yuqori samaradorlikka ega bo‘lib, o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot doirasida tuzilgan jadval o‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida qo‘llanilayotgan asosiy pedagogik metodlarni vizual tarzda ko‘rsatadi. Jadvalda tarbiyaviy soatlar, loyihaviy ishlar, interaktiv darslar va madaniy tadbirlar kabi metodlarning maqsadi va samaradorlik darajasi foizlar bilan aks ettirilgan. Ushbu jadval natijalari shuni ko‘rsatadiki, interaktiv darslar va loyihaviy ishlar o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash salohiyatini rivojlantirishda eng samarali metodlar hisoblanadi, shuningdek, tarbiyaviy soatlar va madaniy tadbirlar o‘quvchilarda axloqiy va madaniy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Jadval orqali o‘quvchi yoki tadqiqotchi pedagogik metodlarning qaysi yo‘nalishlarda yuqori samaradorlikka ega ekanligini tez va aniq tushunishi mumkin. Shu bilan birga, jadval tadqiqotning ilmiy asosini mustahkamlaydi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda yordam beradi, chunki u metodlarning maqsadi, qo‘llanishi va samaradorligini bir joyda ko‘rsatadi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston va Finlandiya ta’lim tizimlarida o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash jarayonida pedagogik yondashuvlar va metodlarning samaradorligi muhim

ahamiyatga ega. Finlandiya maktablarida individual yondashuv, interaktiv metodlar, loyihaviy ish va kooperativ o‘qitish orqali o‘quvchilarda madaniy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish yuqori darajada amalga oshiriladi, bu esa ularning tanqidiy fikrlash va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga yordam beradi. O‘zbekiston maktablarida esa milliy qadriyatlarni shakllantirish asosan davlat dasturlari, tarbiyaviy soatlar va madaniy tadbirlar orqali amalga oshiriladi, biroq pedagogik jarayonda innovatsion metodlar va interaktiv texnologiyalar yetarli darajada qo‘llanmaydi. Tadqiqot davomida olingan kuzatuv va so‘rovnoma natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarning milliy qadriyatlarni qabul qilish darajasi, ijtimoiy faolligi va tarbiyaviy tashabbuslarga ishtiroki pedagogik yondashuvlar va metodlarning mazmuni va shakliga bog‘liq. Shu bilan birga, pedagoglarning metodik tayyorgarligi, darslar jarayonida interaktiv va loyihaviy ishlarni samarali qo‘llash qobiliyati ham o‘quvchilarning milliy qadriyatlarni shakllantirishdagi muvaffaqiyatini belgilaydi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston sharoitida milliy qadriyatlarni tarbiyalash jarayonini optimallashtirish uchun Finlandiya ta’lim tizimi tajribasidan foydalanish, pedagogik metodlarni diversifikatsiya qilish, interaktiv va loyihaviy ishlarga asoslangan yondashuvlarni joriy etish zarur. Shu tarzda, tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarni shakllantirishda samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi, bu esa o‘quvchilarning ijtimoiy, axloqiy va madaniy rivojlanishini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot muhokamasi shuningdek, pedagogik jarayonlarni takomillashtirish, milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish va yosh avlodni ijtimoiy faol bo‘lishga rag‘batlantirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini yaratadi. Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida pedagogik metodlar va yondashuvlarning tanlanishi juda muhim ahamiyatga ega.

Interaktiv darslar va loyihaviy ishlar o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash salohiyatini rivojlantirishda eng samarali vositalar sifatida ajralib turadi, shuningdek, ularning ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi. Tarbiyaviy soatlar va madaniy tadbirlar esa o‘quvchilarda axloqiy va madaniy qadriyatlarni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi, lekin ularning samaradorligi pedagoglarning metodik tayyorgarligi va jarayonni interaktiv tarzda tashkil qilish darajasiga bog‘liq. Finlandiya ta’lim tizimi tajribasi esa pedagogik jarayonda individual yondashuv va innovatsion texnologiyalarni qo‘llash orqali milliy qadriyatlarni shakllantirishda yuqori samaradorlikni ko‘rsatadi. Ushbu tajriba O‘zbekiston maktablarida ham metodik va amaliy jihatdan qo‘llanilishi mumkin, bu esa pedagogik jarayonni diversifikatsiya qilish, o‘quvchilarning ijtimoiy, axloqiy va madaniy rivojlanishini yanada oshirish imkonini beradi. Tadqiqot shuningdek, pedagoglarning metodik tayyorgarligi, o‘quvchilar bilan muloqot qilish uslubi va dars jarayonida interaktiv metodlarni qo‘llash qobiliyatining o‘quvchilarning milliy qadriyatlarni qabul qilish darajasiga bevosita ta’sir qilishi aniqlanishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish, ularni amaliyotga joriy etish va pedagogik jarayonni optimallashtirish uchun

ilmiy asos yaratadi. Bu esa o‘quvchilarning milliy va madaniy qadriyatlarni chuqurroq qabul qilishini, ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik asoslari nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyatning ijtimoiy va madaniy barqarorligi nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyatga ega. Finlandiya ta’lim tizimi tajribasi interaktiv, individual yondashuv va loyihaviy metodlar orqali o‘quvchilarda milliy va madaniy qadriyatlarni rivojlantirishning samarali vositalarini namoyon qiladi, bu esa ularning ijodiy, tanqidiy va ijtimoiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida esa milliy qadriyatlarni shakllantirish asosan davlat dasturlari, tarbiyaviy soatlar va maktab tadbirlari orqali amalga oshiriladi, biroq pedagogik jarayonda innovatsion metodlarni kengroq qo‘llash imkoniyatlari mavjud. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, Finlandiya pedagogik tajribasidan foydalangan holda O‘zbekiston maktablarida interaktiv va loyihaviy metodlarni joriy etish, pedagoglarni metodik jihatdan tayyorlash va milliy qadriyatlarni tarbiyalash jarayonini diversifikatsiya qilish o‘quvchilarning ijtimoiy, axloqiy va madaniy rivojlanishini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari milliy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha samarali pedagogik strategiyalar ishlab chiqish, ularni maktab ta’limi jarayoniga integratsiyalash va amaliy tavsiyalar yaratish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Umuman olganda, o‘quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash nafaqat pedagogik jarayonning muhim qismi, balki yosh avlodni jamiyatga faol va mas’uliyatli shaxs sifatida tayyorlashning asosiy vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Karimov I., Milliy qadriyatlar va o‘quvchilar tarbiyasi, Toshkent, 2019.
2. Tursunova N., Pedagogik metodlar va tarbiya, Toshkent, 2020.
3. Niemi H., Finnish Education and Value-Based Learning, Helsinki, 2018.
4. Ahmedova S., Maktabda milliy qadriyatlarni shakllantirish, Samarkand, 2021.
5. Johnson P., Comparative Education: Finland and Central Asia, London, 2020.